

Специфіка формування та перерозподілу понятійного субстрату у двокомпонентних дієслівних конструкціях сучасної турецької мови

Г. Ю. Спотар-Аяр

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут Філології
Corresponding author. E-mail: spotaranne@yahoo.com

Paper received 29.09.21; Accepted for publication 18.10.21.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2021-260IX76-11>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню процесу формування єдиного понятійного субстрату та перерозподілу його компонентів у перифрастичних та аналітичних формах сучасної турецької мови, встановленню семантичних та синтаксичних зв'язків між дієсловами у цих двокомпонентних конструкціях. У пропонованій науковій розвідці розглядається послідовність компонентів, що входять до складу цілісного значення, у складі форм та їхня організація за принципом ланцюжкової послідовності.

Ключові слова: перифрастична форма, аналітична форма, аспектуальність, понятійний субстрат, ланцюжковий принцип розподілу.

Актуальність теми. Донині дослідженню двокомпонентних дієслівних конструкцій у турецькій мові присвячені праці вчених-тюркологів, які здебільшого мають описовий характер. Натомість суть процесу об'єднання двох самостійних лексем у єдину, за визначенням вчених-тюркологів, «функціональну форму» дієслова, що реалізує набір аспектуальних значень, не досліджена на достатньому рівні. Пропонована наукова розвідка є першою спробою дослідження механізму формування цілісного аспектуально-темпорального понятійного субстрату аналітичних та перифрастичних форм.

Метою цього дослідження є визначення компонентів та встановлення принципу моделювання та організації базових понятійних компонентів у двоскладних дієслівних формах.

Наукова новизна роботи. Це дослідження є першою спробою аналізу перифрастичних та аналітичних форм з точки зору їхньої будови в українській тюркології та механізму перерозподілу семантичних компонентів між взаємозалежними дієсловами в складі конструкцій, що утворюються внаслідок процесу граматикалізації.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані в подальших наукових розробках стосовно морфології та мікросинтаксису турецької мови. Крім того, вони можуть застосовуватись під час викладання курсу теоретичної граматики сучасної турецької мови та у подальших розробках синтаксису тюркських мов.

Пропонована наукова розвідка спирається на постулати лінгвістичного функціоналізму, теоретичною основою якого виступив антропоцентризм. У ході дослідження були використані методи компонентного аналізу, порівняння, дедукції. За допомогою функціонального та системного підходу встановлено зв'язки між елементами різних рівнів мови.

До ядра функціонально-семантичного поля аспектуальності в турецькій мові крім морфологічних та лексичних засобів вираження значення цієї семантичної категорії входять конструкції, які виражають цілу парадигму акціонсартових значень. Дієслова у тюркських мовах у порівнянні з індоєвропейськими мають значно ширшу парадигму часових та аспектуальних форм. Вагому роль у реалізації аспектуальної семантики відіграють саме двокомпонентні та полікомпонентні конструкції, які входять до ядра цього ФСП. У пропонованому дослідженні ми розуміємо акціонсартовість у ви-

значені, запропонованому вченим-тюркологом В.Г. Гузєвим, тобто як такі мовні значення, в яких відображені будь-які об'єктивно властиві діям якісні або кількісні характеристики (швидкість протікання, раптовість, тривалість, кратність, переривання і тощо) [2; 132]. Основними ознаками цієї семантичної категорії виступають: якісна аспектуальність та кількісна аспектуальність.

У тюркології під поняттям аналітичних форм дієслова розуміють неподільний синтез форми повнозначного дієслова, поєднаний граматичним значенням, яке поперше, відсутнє в жодному об'єднаному структурному елементі, по-друге, є стійким та загальним для будь-яких логічно можливих випадків використання цього виду поєднання, відповідно безвідносним до логічного поєднання основи, з яким воно вживається, по-третє, є стилістичним варіантом значення іншої форми, або самостійну, не обтяжену в будь-який спосіб, змістовну одиницю в граматичній системі дієслова [9; 25-26]. У свою чергу, перифрастичні форми – це засоби уточнення видової (рідше модально-видової) характеристики (характеру протікання) дії, що утворюються шляхом поєднання однієї із турецьких дієприкметникових форм з допоміжним дієсловом *olmak*, рідше *bulunmak* [7; 115].

Натомість, у дослідженнях турецьких мовознавців аналітичні та перифрастичні форми традиційно вважаються «складними» дієсловами за принципом морфологічної будови, наприклад, З. Коркмаз відносить їх до різних підгруп складних дієслів: перифрастичні форми характеризуються як «змішані» дієслова, а аналітичні форми вчена визначає як поєднання двох дієслів, друге з яких є допоміжним та надає конструкції нове значення [14, 150-152].

Виникнення та урізноманітнення способів реалізації аспектуальної семантики в тюркських мовах є закономірним процесом. В історії не лише тюркських мов, але й мов іншої типології спостерігається період, коли кваліфікація події (ситуації), описаної предикатом здійснюється за рахунок якісно-кількісних параметрів як певна його характеристика, що пов'язана із специфікою перебігу самого процесу, крім того локалізація цієї характеристики у межах часу та частково простору до певного часу не є вагомою для носіїв мови для комунікації у повній мірі. Здається, що мовці були більш зацікавлені в якісному та кількісному прояві події (або

ситуації), якісні характеристики змін у стані учасників ситуації, які виникли внаслідок події, замість її часової локалізації відносно комунікативного акту [8; 275]. Саме така потреба, вочевидь, призвела до того, що основою складних дієслівних форм виступили нефінітні форми дієслів – дієприкметники та дієприслівники, які відповідно надавали інформацію про зміну стану/перехід в інший стан або спосіб, яким дія виконувалась, або якісні та кількісні показники виконання дій (швидкість, кратність, тривалість тощо).

Аналітичні та перифрастичні форми виникли ще у період тюркської прамови. Складні дієслівні конструкції виникали поступово, на ранніх етапах свого функціонування вони формувались методом синтаксичного прилягання, проте у подальшому відбувся процес граматикизації, в результаті якого формується єдиний понятійний субстрат та відбувається функціональний перерозподіл між компонентами, фіксація синтаксичної позиції дієслів між собою. Наприклад, у першій писемній пам'ятці – Орхонських написах – функціонують такі аналітичні форми: *tuta: birmiş:* (почав тримати) *iti: birmiş* (встановив порядок). Перифрастичні форми з аспектуалізатором *bolmak* у перших тюркських писемних пам'ятках не зафіксовані, натомість широко вживаються форми з другим компонентом – екзистенційним дієсловом *ermek* (бути, існувати): *kagan: bolmiş: erinç:* (став правителем) *yügerü: kötürmiş: erinç:* (відніс догори) [16].

Поштовхом до формування перифрастичних та аналітичних форм виступила необхідність лінгвального моделювання більш складних когнітивних явищ: на концептуальному рівні конструкціям відповідають не поняття, а складніші когнітивні структури, які виражають базові для людського досвіду ситуації – процеси та стани [5; 91]. Результати, отримані у ході спроб реконструкції тюркської прамови вченими-тюркологами дозволяють говорити про виникнення комунікативної необхідності описувати все складніші явища навколишнього середовища, для яких носії мови обрали зручний для себе спосіб – словоскладання. Як стверджує Д.М. Насілов, компоненти такого складного сполучення об'єднуються на основі принципу семантичної доповненості. Учений зазначає, що афіксальна система виявилась менш зручним способом вираження способу виконання дії та не отримала відповідного загальнотюркського вжитку, натомість аналітичні форми набули широкого використання, посунувши синтетичні [6; 24].

Таким чином аналітичні та перифрастичні форми виникають раніше за синтетичні часові форми, й у загальному розрізі спостерігається тенденція зменшення кількості аналітичних форм та подальший їхній перехід у синтетичні форми складних часів. Зафіксовані у перших писемних пам'ятках конструкції позначають характер протікання дії, з точки зору тривалості протікання, завершеності, спрямування, інтенсивності. У подальшому аналітичні та перифрастичні форми піддалися процесу граматикизації. Як зазначає В.Г. Гузев, складновербальні конструкції граматикизовані на різному рівні, проте переважна більшість цих утворень є словозмінними граматичними формами та виступає основою категорії аспектуальності [2; 139]. Схожу думку висловлюють і інші вчені-тюркологи, стверджуючи, що категорія способу дії, яка є формотворною, прилягає до

словозміни, про що свідчать численні випадки переходу аналітичних конструкцій акціонсарту до складу сучасних форм [8; 240].

У різних типах аналітичних конструкцій процес граматикизації відбувається за різними схемами та у різний спосіб, тому різні типи складних дієслівних конструкцій мають різний рівень перерозподілу понятійного субстрату між компонентами. Слід зауважити, що аспектуалізатори, які належать до семантичної групи дієслів стану, демонструють неповний ступінь десемантизації, інші дієслова десемантизуються повністю. Аспектуалізатори цієї групи значень належать до трьох основних семантичних груп: стану (*olmak, bulunmak, durmak*), руху (*gelmek*), відчуження (*vermek*) [5; 26]. Вирішальною умовою для виникнення складного дієслова постає наявність певних лексико-семантичних співвідношень компонентів, які об'єднуються між собою – це, у такій мірі, що ми можемо зробити класифікацію складних дієслів, в основі якої перебуває семантичний принцип ділення. У зв'язку з цим складні дієслова можна розділити на дві великі групи: з нерівноцінними компонентами та з рівноцінними компонентами [1; 8].

Аналізуючи процес граматикизації складновербальних форм у турецькій мові, ми можемо стверджувати, що він, з одного боку має свою специфіку, з іншого спостерігається певна закономірність, притаманна багатьом іншим мовам мові. У першу чергу, формування конструкцій характеризується чітким закріпленням позиції її компонентів відносно одне одного. Саме цей чинник виступає ключовим у формуванні перерозподілу понятійного субстрату між компонентами за принципом лінійності.

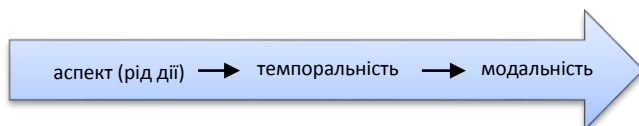
Еволюції форм вираження складної акціонсартової семантики призводить до утворення двокомпонентних конструкцій, які стають цілісними, їх не можливо розділити. На нашу думку, з одного боку логіка чіткої послідовності понятійних компонентів, з іншого - уникнення повтору схожих значень в межах однієї конструкції відповідно до закону збереження мовного зусилля, сприяла формуванню двоядерного мікрополя із локалізацією афіксів. Відтак, перифрастична форма має двоядерний понятійний субстрат, який складається із двох взаємозалежних вершин: семантичної, реалізованої нефінітною формою дієслова, що локалізує значення аспектуальності, і граматичної вершини, вираженої аспектуалізатором, який має абсолютну синтаксичну валентність. Афікси, які виражають семантику стану, функціонують у семантичній вершині, натомість категорії темпоральності та модальності реалізуються у граматичній вершині:



У результаті процесу граматикизації, який триває значний період часу два компоненти конструкції стають взаємозалежними, відбувається функціональний

перерозподіл між дієсловами. Як наслідок бівербальну конструкцію можна визначити як єдину спаяну аналітичну форму, "аналітичну морфему" (за визначенням А.А. Юлдашева) з морфологізованим формативом. Модифікуюче (службове, допоміжне) дієслово отримує статус службового слова, або несамостійної лексичної морфеми [6; 25].

Принцип лінійної послідовності перерозподілу понятійного субстрату є надзвичайно важливим для тюркських мов з таких причин: афікси поєднуються за принципом ланцюжкового прилягання, внаслідок чого у дієслівних формах, які містять велику кількість морфем, один афікс реалізує одне значення; багато афіксів мають цілий набір значень (аспектуальних, темпоральних, модальних тощо), і котре з них реалізується у конкретній формі визначається виключно позицією цієї морфеми. У зв'язку з цим при встановленні джерела граматичного показника необхідно брати до уваги морфологію та синтаксис усієї конструкції, а не виключно денотативне значення лексеми, що входить до її складу [5; 93]. Відповідно до лінійної послідовності компонентів, синтаксична позиція розташування семантичних компонентів у складі довербальних конструкцій виглядає таким чином:



Така послідовність семантичних компонентів може пояснюється тим, що кожна наступна позиція в ієрархії домінує над попередньою, таким чином, кожний наступний семантичний компонент впливає на попередній. Наявність подальших компонентів у складній структурі і спричиняє виділення відповідної «домінуючої для цієї позиції» семи на передній план. Отже, саме позиція відіграє ключову роль у формуванні кінцевої семантики.

Порівняймо дві перифрастичні форми з однаковими афіксами в різних позиціях: bitirmiş olacak та bitirecek olmuş. Семантичною вершиною обох форм виступило дієслово bitirmek (заврешати, закінчувати), граматичною вершиною – екзистенційне дієслово olmak (бути). У свою чергу, компоненти, які реалізують семантику аспекту, локалізуються в семантичній вершині, темпоральність та модальність – в граматичній вершині. Відповідно до цієї логіки значення форми bitirmiş olacak формується таким чином: (завершити + формант аспекту) + (бути + формант часу та модальності). У цьому випадку формантом аспектуальності виступає афікс -miş, який реалізуючи семантику способу дії, означає «результативність», при цьому він позбавлений темпоральної та модальної семантики, компоненти яких входять до парадигми значень морфеми (до її «понятійного мікрополя»), а саме: минулий/теперішньо-минулий час та суб'єктивна модальність. Формантом, які реалізує значення категорії темпоральності в конструкції виступає афікс olacak, реалізуючи значення майбутнього часу та (за контекстом) наказу або впевненості у реалізації цієї дії: він має завершити це (у майбутньому): Nazıran aul itıbarıyla görevini bitirmiş olacak [20]. – До червня завершити виконання своїх обов'язків.

У той же час форма bitirecek olmuş, до складу якої

входять ті самі компоненти, але вони перебувають в інших позиціях, реалізує зовсім іншу семантику, як бачимо афікс -acak в семантичній вершині, тому він реалізує виключно аспектуальний компонент своєї семантики – намір. Натомість афікс -miş знаходиться в граматичній вершині, тому він реалізує семантику референції до минулого часу (теперішньо-минулого) та суб'єктивної модальності: кажуть, що він планує завершити (прийняв рішення про завершення, можливо, за контекстом з відтінком іронії): Vezirlerinden birinin karısı sadrâzâmin karısına ziyarete gidecek olmuş, vezir karısına tenbih etmiş: " Aman ha! iyi dikkat et, her ne olursa olsun ağzından kambur kelimesini çıkarma; zira sadrâzâmin karısı bundan çok kızar., demiş [19; 29]. – У той час дружина одного з візирів як раз збиралась іти до дружини Головного візира, візир своїй дружині дав такі настанови: «Ну ж бо! Пильнуй! Як би там не сталося, щоб за жодних обставин слово горб не вилетіло у тебе з вуст! Дружина Головного візира дуже розлютиться!».

Отже, позиція, в якій знаходиться афікс, який реалізує сему-компонент загального значення всієї форми відіграє найбільшу роль у тому, яку саме семантику із цілого набору значень відіграватиме морфема у кожному конкретному випадку вживання. У свою чергу це дозволяє нам зробити припущення, що у процесі граматикизації не лише змінюється значення компонентів та їхній функціонал, а й на відбувається фіксація позиції та послідовності приєднання компонентів, що безумовно, є актуальним питанням для досліджень у галузі тюркології.

Аналітичні форми схожі за своєю будовою та процесами формування, проте мають певну специфіку розподілу понятійного субстрату. Перший компонент цих форм – дієприслівники на -u, -a, -ı, -r, другим компонентом виступає модифікуюче дієслово-аспектуалізатор. У давній тюркській мові у якості аспектуалізаторів вживались дієслова бар – «уходити» (початок дії, при чому дія розглядається в процесі), олур – «сидіти» (процесуальність, незавершена тривала дія), тур – «стояти» (процесуальність, регулярність, повторюваність дії), йори – «ходити» (довготривалу багатократну дію), тут – «тримати» (постійну тривалу дію, безперервність її виконання), кал – «залишатись» (завершеність дії, перебування у стані, який є результатом дії), алк – «знищувати» (завершеність дії), бутур – закінчувати (завершеність дії), тукет – завершувати (повне завершення дії, його вичерпність), ид – посилати (вичерпність дії із відтінком інтенсивності), код – ставити (раптовість із відтінком швидкості дії), ал – брати (дія в інтересах суб'єкта дії), бер – давати (дія не на користь суб'єкта дії) [4; 116].

Процес граматикизації та десемантизації аспектуалізаторів у аналітичних формах спостерігається вже у перших писемних пам'ятках. У поєднанні із дієсловами тур-, ид-, код-, лексичне значення модифікуючого дієслова послаблене, другий компонент має переважно граматичне значення. У інших випадках модифікуючі дієслова зберігають своє лексичне значення, наприклад бутур та тюкат, дієслова із модальним значенням [4; 121]. Актуалізація формування аналітичних форм, які виражають характер протікання дії, форм в тюркських мовах безпосередньо пов'язана із розвитком більш абс-

трактивних значень модифікуючих дієслів.

У сучасній турецькій мові спостерігається зменшення частоти функціонування аналітичних форм для реалізації аспектуальних значень, кількість їхніх видів є меншою у порівнянні, наприклад, з туркменською мовою. Аналітичні форми дієслова надають реципієнту чітке уявлення про те, як, яким способом була виконана дія. Нині активно вживаються такі форми: семантична вершина у формі дієприслівника на -ı, (i, u, ü) + граматична вершина дієслова «vermek» (укр. давати), що означає що реалізація дії має відбутись швидко, або на прохання іншої особи за твердженням С. Екера [11; 366-367]: *Noş geldin, safalar getirdin Keloğlan, hele buyur, geliver geliver, ne istersen deyiver, diye çağırmiş* [13; 21]. – Ласкаво просимо, Келоглан, прохось, будь-ласка, прохось, розповідай, що заманеться, – каже.

До аспектуальних форм, що передають тривалість дії, належать поєднання семантичної вершини у формі дієприслівника на -a (e) + граматична вершина дієслова «kalmak» (укр. залишатись) і «durmak» (укр. стояти): *At kişnemeleri gibi yara durdu* [10; 27]. – Він весь час продовжував вигукувати так, наче то іржав кінь.

Раптовість чи несподіваність виражається аналітичними формами, утвореними семантичною вершиною на -a(e) та аспектуалізатором «gelmek» (приходити): *Bir sabah, bugur çorbasına kaşık atarken, bir delikanlı çıkageldi karşıma* [12; 53]. – Якось, коли я перевіряла на смак суп з булгуру, до мене раптом підійшов парубок.

Семантику наближення часу виконання дії, тобто що вона ось-ось мала відбутись, виражається конструкцією, утворену поєднанням дієприслівника на -a(e) та аспектуалізатором «yazmak» (писати): *Derdim ki yalandır düşeyazdım da utandım* [16; 17]. – Я б сказав, що все було брехнею, ледь не знепритомнів, та засоромився.

Аналітична форма утворюється шляхом поєднання дієприслівника на -ır та аспектуалізатора «durmak» (стояти) виражає значення постійного виконання дії, у деяких випадках роздратування, тим, що вона повторюється постійно: *Neden hep aynı şeyi söyleyip duruyorsun?* [18] – Чого весь час повторюєш мені одне й те саме?

Таким чином єдиний понятійний субстрат у аналітичних формах формується з сукупності значень дієприслівника, який вказує на те, яким чином була виконана дія і дієслова-аспектуалізатора, який виступає граматичним формантом, і є в більшій мірі граматикалізований у порівнянні з аспектуалізатором перифрастичної форми. На більший ступінь граматикалізованості аспекуалі-

заторів вказує декілька чинників: повна десемантизація, тенденція до написання аналітичної форми разом (тобто те, що друге дієслово перебуває на стадії переходу в морфемний показник). У результаті процесу граматикалізації сформувалась така послідовність понятійних компонентів аналітичної форми: спосіб виконання дії – темпоральність – модальність.

Завдяки тому, що граматичними вершинами цих конструкцій виступають дієприкметники у перифрастичних формах та дієприслівники у аналітичних формах, тобто частини мови, які характеризують дію у різний спосіб, аналітичні форми виражають «зовнішню аспектуальність», тобто позначають як виконання дії відноситься до іншої дії до реферативного моменту часу, натомість перифрастичні форми реалізують «внутрішню» аспектуальність (перехід або перебування у стані внаслідок виконання дії). Той факт, що зазначені форми лінгвістично описують процес виконання дії «з різних боків» підтверджується наявністю в турецькій мові граматичних форм, які містять показники як аналітичних так і перифрастичних форм одночасно: *Vabası çocukta bu sokuşanlık ihtiyacını onu henüz bir zatürreden mütevellid farz ederdi* [15; 161]. – Його батько припустив, ця потреба хлопчика у спілкуванні викликана пневмонією, яка раптово ледь не забрала його у віці одного року.

Висновки. Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що на відміну від полікомпонентних синтаксичних сполучень формування єдиного понятійного субстрату в перифрастичних та аналітичних формах відбувається за рахунок фіксації позиції, натомість, у синтаксичному аналітизмі зв'язки між компонентами конструкцій відбуваються не за рахунок перерозподілу понятійного субстрату, а засобами звичайного синтаксичного керування. Перифрастичні форми реалізують значення зміни стану/ознаки, тобто набуття певної ознаки у момент часу (звички, результативності, перехід в інший стан), виражаючи таким чином «внутрішню» аспектуальність – зміну ознаки предмету, а аналітичні форми - «зовнішню» аспектуальність, тобто пояснюють яким чином відбувалась дія (швидко, постійно, раптово, майже відбулась), при цьому вони не позначають зміну ознаки предмету. Аналітичні форми виявляють тенденцію до переходу у форму складних синтетичних способів вираження аспектуальних значень, натомість аспектуалізатор перифрастичних форм виявляє стійкість до граматикалізації до рівня морфем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алекперов А.К. (1961) Сложные глаголы в современном азербайджанском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.06 «Тюркские языки». 17 с
2. Гузев В.Г. (1990) Очерки по теории тюркского словоизменения: глагол (на материале старобалканско-тюркского языка). Л.: Издательство ЛГУ. 168 с.
3. Кибрик А.Е. (2003) Константы и переменные языка. Монография. СПб. Алтейя, 661 с.
4. Кондратьев В.Г. (1981) Грамматический строй языка памятников древнетюркской письменности VIII–XI вв. Ленинград: Изд-во Ленинградского ун-та. 192 с.
5. Майсак Т.А. (2005) Типология грамматикализации конструкций с глаголами движения и глаголами позиции : монограф. Москва : Языки славянской культуры. 481 с. (Studia philologica). URL : <https://rucont.ru/efd/191406>
6. Насилов Д.М. (1989) Проблемы тюркской аспектологии: Акциональность : автореф. монографии на получение д-ра филол. наук : спец. 10.02.06 «Тюркские языки». Москва : Ленуприздата. 33 с.
7. Сорокин С.В. (2010) Практичний курс перекладу з турецької мови. Частина перша. Переклад газетно-інформаційних текстів. К., 294 с.
8. (2006) Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков. Пратюркский языкоснова. Картина мира пратюркского этноса по данным языка / [отв. ред. Э.Р. Тенишев, А.В.Дыбо]. М.: Наука. 908 с.
9. Юлдашев А.А. (1965) Аналитические формы глагола в тюркских языках. Монография. М.: Наука. 275 с.
10. Ateş İ. Şah. (2021) Munzur'a Düşen Yaprak. 120 s.
11. Eker S. (2016) Çağdaş Türk Dili. 1 Baskı. 584 s.

12. Günyol V. (1990) Uzak yakın anılar, Cilt 1. Belge Yayınları. İstanbul. 109 s.
13. Karasoy E. (2019) Süper Keloğlan'dan Çocuklara Öyküler. Kuru Yayın Grubu A.Ş. İstanbul. 56 s.
14. Korkmaz Z. (2009) Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi). Ankara : TDK. 1124 s.
15. Kozan A.Ş. (2021) Halit Ziya Uşaklıgil Romanlarında Hastalık Söylem 6/1 2021; 6(1): S. 157-167
16. Orhun Yazıtları Tam Metin. <https://ru.scribd.com/document/106233099/Orhun-Yaz%C4%B1tlar%C4%B1-Tam-Metin>
17. Sefercioğlu M. N. (2017) Sana geldi bu gönül: girne esintileri: şiirler. Hiper yayın. 291 s.
18. Şakacı Mustafa Karadeniz'i Haftalık Dergisini Fena Şakaladı. https://www.medyatava.com/haber/sakaci-mustafa-karadenizi-haftalik-dergisi-fena-sakaladi_5729
19. Uğur S. (1947) İçel Folkloru : Ulus Basımevi. 291 s.
20. 2021'de Ataköyde iki teli metro açılacak. <https://www.metro.istanbul/haber/detay/atakoy-ikitelli-metrosu-2021-de-acilacak>

REFERENCES

1. Alekperov A.K. (1961) Complex verbs in the modern Azerbaijani language: author's ref. dis. ... Cand. philol. Science: special. 10.02.06 "Turkic languages". 17 s
2. Guzev VG (1990) Essays on the theory of Turkic inflection: verb (based on Old Anatolian-Turkic language). L. : LSU Publishing House. 168 s.
3. Kibrik AE (2003) Language constants and variables. Monograph. StPt. Aleteya, 661 p.
4. Kondratiev V.G. (1981) Grammatical structure of the language of ancient Turkic writing monuments of the VIII-XI centuries. Leningrad: Leningrad University Press. 192 s.
5. Maisak TA (2005) Typology of grammaticalization of constructions with movement verbs and position verbs: monograph. Moscow: Languages of Slavic culture. 481 s.
6. Nasylov D.M. (1989) Problems of Turkic Aspectology: Aksionality : autoref. of monography for Doctor in Science : spec. 10.02.06 «Turkic languages». Moskov : Lenuprizdata. 33 p.
7. Sorokin S.V. (2010) Practical course of translation from Turkish. Part one. Translation of newspaper and information texts. K., 294 p.
8. (2006) Comparative Grammar of Turkic Languages. The Proto-Turkic basic language. The World Picture of the Proto-Turkic ethnos (by language data). / [ad. E.R. Tenyishev, A.V. Dybo]. 908 p.
9. Yuldashev A.A. (1965) Analytical forms of verbs in Turkic languages. Monography. M. Nauka. 275 p.

The specifics of the formation and redistribution of the conceptual substrate in two-component verb constructions of the modern Turkish language

G. Spotar-Ayar

Abstract. The article deals with two and poly component verbal structures in modern Turkish Language. One of the most common used way to express Aspect meanings in Turkic languages are periphrastic and analytic forms consisting of two verbs, one of them is the semantic vertex and other is the grammatic vertex. In this research the process of formation of a single conceptual substrate and redistribution of its components is studied, also the establishment of semantic and syntactic connections between verbs in these two-component constructions is analysed. The results of the scientific research give the possibility to say that sequence of the components being a part of integral semantic of construction it's organization according to the principle of chain sequence plays the most important role in the process of forming the final meaning of the forms expressing aspect.

Keywords: *periphrastic form, analytical form, aspect, conceptual substrate, chain distribution principle.*